

TVÄRSTOPP I TJÄNSTESEKTORN

Almegas Tjänsteindikator Q4 2012

”
Tjänsteindikatorn pekar på nolltillväxt i
tjänsteproduktionen under fjärde kvartalet

Almeas tjänsteindikator är en kvartalsbaserad konjunkturindikator som belyser den sammantagna utvecklingen i den privata tjänstesektorn. Den är väl lämpad för att på ett tidigt stadium pricka in vändpunkterna i konjunkturen. Exempelvis förutspådde Almega redan i juni 2009 med hjälp av tjänsteindikatorn att produktionsnedgången för tjänstesektorn under finanskrisen skulle komma att bli relativt kortvarig, vilket också visade sig stämma.

Tjänsteindikatorn har ett högt prognosvärde för den faktiska utvecklingen av såväl produktion som priser och arbetsmarknad och ligger cirka ett kvartal före publiceringen av det faktiska utfallet från SCB:s nationalräkenskaper. Den är en snabb och tillförlitlig signal på konjunkturförändringar i branscher som tillsammans väger tungt i Sveriges totala produktion. Tjänsteproducenterna inom näringslivet svarar för cirka hälften av BNP, och 45 procent av den totala sysselsättningen.

Ytterligare upplysningar om Tjänsteindikatorn:

Lena Hagman
chefekonom Almega
tel. 08-762 69 61, 0761-08 52 51 lena.hagman@almega.se

Linnea Kvist
branschanalytiker Almega
tel. 08-762 66 21, 070-590 34 45 linnea.kvist@almega.se

Almega är de svenska tjänsteföretagarnas arbetsgivar- och intresseorganisation. Almega har cirka 10 000 medlemsföretag i sju förbund, som tillsammans representerar ett 60-tal branscher inom tjänstesektorn. Medlemsföretagen har sammanlagt cirka 500 000 anställda. Förbunden arbetar med de frågor som rör respektive bransch. Arbetsgivarförbunden bildar tillsammans Almega och ingår i Svenskt Näringsliv.

- Almega Samhallförbundet
- Almega Tjänsteförbunden
- Almega Tjänsteföretagen
- Bemanningsföretagen
- IT&Telekomföretagen inom Almega
- Medieföretagen
- Vårdföretagarna

Innehåll

1	Sammanfattning.....	4
2	Tillväxten i tjänstesektorn går ned mot noll	5
3	Nära nolltillväxt för jobben i tjänstesektorn.....	14
4	Kraftigt minskad prisökningstakt	19

Fakta om tjänsteindikatorn

Sedan tredje kvartalet 2010 baseras tjänsteindikatorn på den nya svenska näringsgrensindelningen SNI 2007. Den kvartalsvisa konjunkturbarometern från Konjunkturinstitutet övergick till SNI 2007 i juli 2010. Urvalet av företag har förändrats, nya branscher tillkommit och några fallit bort. Tjänsteindikatorn bygger sedan första kvartalet 2011 på en ny skattning utifrån de nya tidsserierna i KI-barometern i förhållande till utfallet enligt de svenska nationalräkenskaperna, se faktarutan nedan. För mer information om övergången till SNI 2007, se www.konj.se.

Almegas tjänsteindikator togs fram 2001 av Owe Danemar, dåvarande chefekonom för Almega. Indikatorn bygger på Konjunkturbarometern från Konjunkturinstitutet och täcker in nära 90 procent av den privata tjänstesektorn. De branscher som saknas är utbildning, hälso- och sjukvård samt samhällliga och personliga tjänster inom näringslivet. Tjänsteindikatorn är ett instrument för kortsiktiga konjunkturanalyser och för att tidigt förutspå vändpunkter i konjunkturen för tjänstesektorn.

Tjänsteindikatorn bygger på långa tidsserier för den privata tjänstesektorn, som uppdateras varje kvartal. Tidsserierna har skattats mot utfallet för produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn för det närmast kommande kvartalet. Skattningen utgår från sambandet mellan bland annat företagens förväntningar om det kommande kvartalets efterfråge- och produktionsutveckling och den faktiska utvecklingen av tjänsteproduktionen enligt de svenska nationalräkenskaperna.

Tjänsteindikatorn kan anta värden mellan 0 och 100, där värden över 50 anger ökad produktion och under 50 följaktligen minskad produktion.

Även Almegas arbetsmarknads- samt prisindikator bygger på historiska tidsserier från Konjunkturbarometern. Samtliga tre nämnda indikatorer har visat ett högt prognosvärde.

Förutom att ange riktningen för produktion, sysselsättning och priser under det kommande kvartalet, analyseras barometerindikatorerna i relation till den faktiska utvecklingen i kvantitativa termer enligt annan statistik, exempelvis de svenska nationalräkenskaperna samt prisstatistik.

1 Sammanfattning

AlmeGas **tjänsteindikator** tyder på omkring nolltillväxt för tjänsteproduktionen inom näringslivet under fjärde kvartalet i år. Med andra ord pekar tjänsteindikatorn på närmast tvärstopp för tjänsteproduktionen under fjärde kvartalet. Almegas räknade redan i sin senaste konjunkturbedömning från oktober med en markant inbromsning för tjänsteproduktionen under andra halvåret i år. Nu talar den senaste statistiken för en ännu svagare utveckling än väntat.

Efter sommaren har det kommit fler tecken på att produktionen mattats av eller börjat minska i allt fler tjänstebranscher. Den senaste månadsstatistiken, för tjänsteproduktionen i oktober, visar ännu fler minustecken för olika tjänstebranscher än tidigare i år. Även de fåtal branscher som tidigare visat motståndskraft mot konjunkturedgången i svensk ekonomi har visat tecken på försvagning under hösten. Inte minst oroande är att produktionen börjat falla för olika företagstjänster, som varit den största jobbmotorn inom tjänstesektorn under de senaste åren. Den enda del av tjänstesektorn som än så länge stått emot konjunkturedgången är hälso- och sjukvård samt omsorg, men nu märks tendenser till avmattning även där.

AlmeGas **arbetsmarknadsindikator** visar att jobbtillväxten i den privata tjänstesektorn väntas bli marginell under fjärde kvartalet. Jämfört med förra året har det skett en markant inbromsning av jobbökningen inom tjänstesektorn. Under tredje kvartalet i år ökade sysselsättningen svagt inom i stort sett samtliga tjänstebranscher. Största bidraget kom från företagstjänster, men flera branscher som ingår där, såsom reklam och marknadsundersökning, uthyrning, arbetsförmedling, resetjänster och andra stödtjänster, drog ned på personal. Jobbökningen var dessutom relativt liten inom företagstjänster totalt jämfört med tidigare. Inbromsningen i efterfrågan, produktionen och jobbtillväxten inom företagstjänster i år är oroande. Almegas räknar med att sysselsättningen i hela den privata tjänstesektorn kommer att minska under nästa år, som ett led i en långdragen lågkonjunktur. Tjänstesektorn kommer då inte vara den jobbmotor som den varit under lång tid.

AlmeGas **prisindikator** pekar på en markant inbromsning av företagens prishöjningar. Priserna väntas stiga även under fjärde kvartalet, men i en betydligt lägre takt än under början av året. Prisindikatorn ligger nu på indexvärdet 53,5, vilket inte är jättelångt ifrån 50, den punkt där priserna är ungefär oförändrade. Om prisindikatorn faller under 50-strecket indikerar det fallande priser.

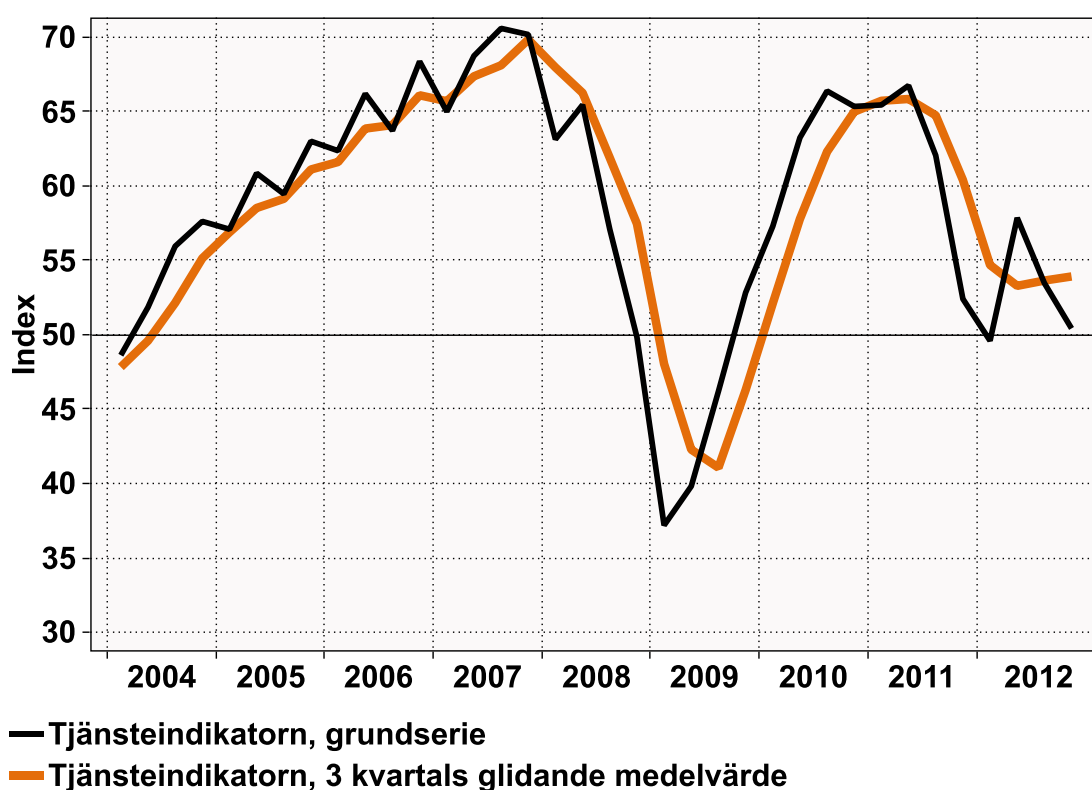
För första gången sedan 2007 håller de privata tjänstenäringarna uppe prisnivån i högre grad än parti- och detaljhandeln inom tjänstesektorn. Men totalt sett mattas alltså prisökningarna av rejält inom hela den privata tjänstesektorn.

Lena Hagman och Linnea Kvist, 17 december 2012

2 Tillväxten i tjänstesektorn går ned mot noll

Under tredje kvartalet ökade tjänsteproduktionen med endast 0,8 procent, enligt SCB, och Almegas tjänsteindikator tyder nu på närmast nolltillväxt under fjärde kvartalet¹. Inbromsningen i tjänstesektorn har blivit alltmer markant under andra halvåret i år. Under 2011 låg tillväxten i den privata tjänstesektorn på starka 5 procent.

Diagram 1: Almegas tjänsteindikator för produktionstillväxten i privat tjänstesektor, index

Källa: Almega, KI-barometern, Macrobond.

Almegas tjänsteindikator är ett index som visar ökad tjänsteproduktion om index ligger över 50, och minskad produktion om det ligger under 50-strecket. Nu ligger tjänsteindikatorn på 50,4 för fjärde kvartalet, vilket alltså tyder på närmast oförändrad produktion jämfört med fjärde kvartalet 2011.

¹ Utfallet för fjärde kvartalet enligt SCB:s nationalräkenskaper kommer den 1 mars 2013.

Trenden för tjänsteproduktionen har varit en allt svagare tillväxt sedan andra halvåret 2011. Almega presenterar normalt tjänsteindikatorn med tre kvartals glidande medelvärde, se diagram 1, för att just fånga trenden för produktionens utveckling. En utjämnad tidsserie är också lättare att tolka, då den normalt rensar bort tillfälliga upp- eller nedgångar, såsom den tillfälliga uppgång som indikatorn visar för andra kvartalet i år. Uppgången drar upp medelvärdet för 2-4 kvartalet, vilket ger en missvisande bild av utvecklingen för fjärde kvartalet, eftersom uppgången andra kvartalet var tillfällig. Tjänsteindikatorn pekar för övrigt nedåt för både tredje och fjärde kvartalet. Därför redovisar Almega denna gång både originalserien och den utjämnade serien för indikatorn, se diagram 1.

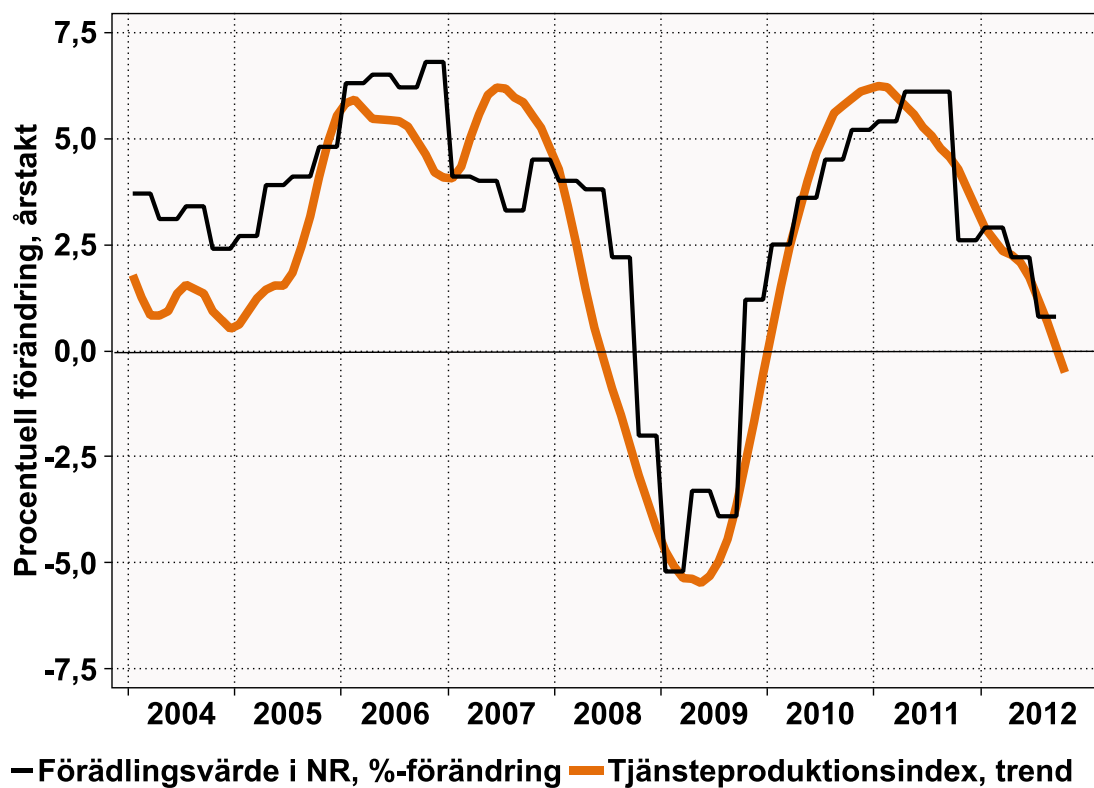
Hittills i år, det vill säga under 1-3 kvartalet, har tjänsteproduktionen ökat med 2 procent jämfört med motsvarande period förra året, enligt nationalräkenskaperna². Nu tyder både tjänsteindikatorn och SCB:s månadsstatistik på en betydligt svagare utveckling under fjärde kvartalet. Almega räknade redan i sin senaste konjunkturbedömning från oktober med en markant inbromsning för tjänsteproduktionen under andra halvåret. Nu ser utvecklingen ännu svagare ut än Almega räknade med i oktober.

Månadsstatistiken för tjänsteproduktionen, det vill säga tjänsteproduktionsindex, har oftast samvarierat ganska väl med det kvartalsvisa utfallet för tjänstesektorns förädlingsvärde räknat i fasta priser enligt nationalräkenskaperna, se diagram 2. Månadsstatistiken ger oftast en fingervisning om riktningen för tjänsteproduktionen enligt nationalräkenskaperna, även om enstaka kvartal kan skilja sig åt. Hittills finns månadssiffror till och med oktober, och trenden för produktionstillväxten har fortsatt att peka nedåt. I oktober minskade tjänsteproduktionen för första gången sedan 2009. Almegas tjänsteindikator tyder som tidigare nämnts på att produktionen kommer att ligga kring nolltillväxt fjärde kvartalet 2012³.

² Korrigerat för olika antal arbetsdagar mellan åren.

³ Utfallet kommer den 1 mars 2013 i de kvartalsvisa nationalräkenskaperna från SCB.

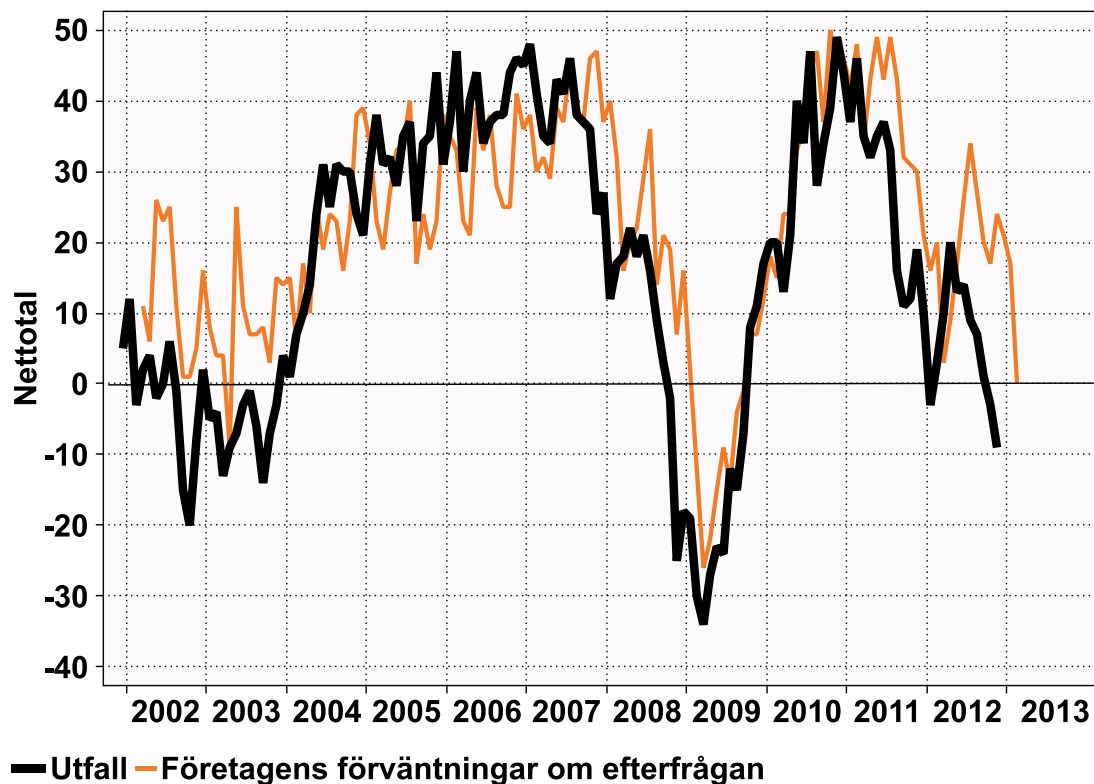
Diagram 2: Produktionsvolymen i den privata tjänstesektorn, kalenderkorrigerat

Källa: SCB, Macrobond.

Andelen optimister bland tjänsteföretagen avseende den närmaste tidens efterfrågan har krympt avsevärt på kort tid under hösten. Nu räknar knappt 25 procent av tjänsteföretagen med ökad efterfrågan till och med februari, och en lika stor andel med minskad efterfrågan. Det talar sammantaget för ungefär oförändrad efterfrågan under de närmaste månaderna, men det är möjligt att företagen fortfarande överskattar utvecklingen.

Diagram 3: Privata tjänstenärningar, förväntningar och utfall för efterfrågan på företagens tjänster, (ej säsongrensad)

Källa: KI-barometern, Macrobond.

Efterfrågan på tjänster inom näringslivet har under 2012 utvecklats betydligt svagare än vad företagen förväntat, se diagram 3. Företagens optimism har ändå hållits uppe förvånansvärt länge, trots det sämre utfallet. Den senaste noteringen från november är att efterfrågan minskat i nära 30 procent av tjänsteföretagen under de senaste tre månaderna, medan den ökat för endast en femtedel av företagen.

Allt fler minustecken för produktionen i tjänstebranscher

Efter sommaren har det kommit fler tecken på att produktionen mattats av eller börjat minska i allt fler tjänstebranscher. Den senaste månadsstatistiken, för tjänsteproduktionen i oktober, visar ännu fler minustecken för olika tjänstebranscher än tidigare i år, se tabell 1. Även de fåtal branscher som tidigare visat motståndskraft mot konjunkturedgången i svensk ekonomi har visat tecken på försvagning under hösten, exempelvis datakonsulterna. Den enda del av den privata tjänstesektorn som än så länge ser ut att stått emot nedgången är hälso- och sjukvård samt omsorg, som hittills i år visar en betydligt starkare tillväxt än övriga tjänstebranscher; drygt 8 procent – att jämföra med endast en procent för den privata tjänstesektorn totalt. Mot slutet av året märks

emellertid tendenser till avmattning även för vårdföretagen. Trots fortsatt stark efterfrågan har den politiska osäkerheten kring vinster i vården lett till återhållsamhet med nyanställningar, enligt Vårdföretagarnas analys. Sysselsättningen har hittills i år ökat klart långsammare inom branschen vård och omsorg med boende än under de senaste åren.⁴ Det hör sannolikt samman med att kommuner blivit mer försiktiga i sin upphandling av äldreomsorg, mot bakgrund av den infekterade debatten kring äldreomsorgen.

Inom den omfattande branschen företagstjänster, som sysselsätter omkring en halv miljon personer, började produktionen minska i september – och fortsatte att falla, än kraftigare, i oktober. I tabell 1 omfattar ”företagstjänster” inte alla företagstjänster, då uthyrning, arbetsförmedling, resetjänster och andra stödtjänster redovisas separat⁵. Produktionsfallet i oktober var störst för denna typ av företagstjänster, som nu drabbats relativt sent av konjunkturedgången i svensk ekonomi.

En bransch som i början av året gick mot strömmen och visade relativt stark tillväxt var hotell och restaurang, men nu märks en avmattning även där, se tabell 1. Det är möjligt att hushållens ökade pessimism om utvecklingen i svensk ekonomi och på arbetsmarknaden⁶ nu dämpar efterfrågan på branschens tjänster. Den starkare svenska kronan sedan sommaren kan också ha dämpat utländska besökares efterfrågan på dessa tjänster.

⁴ Enligt SCB, nationalräkenskaperna till och med tredje kvartalet 2012.

⁵ Dessa ingår normalt i definitionen av företagstjänster, och sysselsätter cirka 240 000 personer.

⁶ Enligt KI-barometern, november 2012.

Tabell 1: Produktionstillväxt, fasta priser kalenderkorrigerat, procentuell förändring

Rankning efter tillväxttakt hittills i år	Oktober 2012/ oktober 2011	Januari- oktober 2012
Hälso- och sjukvård, omsorg	8,7	8,2
Datakonsultverksamhet o.d.	-7,1	5,0
Utbildningsväsendet	2,6	4,2
Företagstjänster	-1,6	3,8
Hotell- och restaurangverksamhet	1,4	3,1
Telekommunikation	0,9	2,2
Kultur, nöje och fritid	3,4	2,1
Uthyrnings-, samt resetjänster	-3,7	2,0
Detaljhandel	0,6	1,7
Partihandel	-0,8	0,6
Fastighetsverksamhet	-4,7	-0,5
Transport och magasinering	-3,9	-2,2
Motorhandel	-4,4	-2,9
Privat tjänstesektor totalt	-2,0	1,0

Anm. Fasta priser och kalenderkorrigerade siffror.

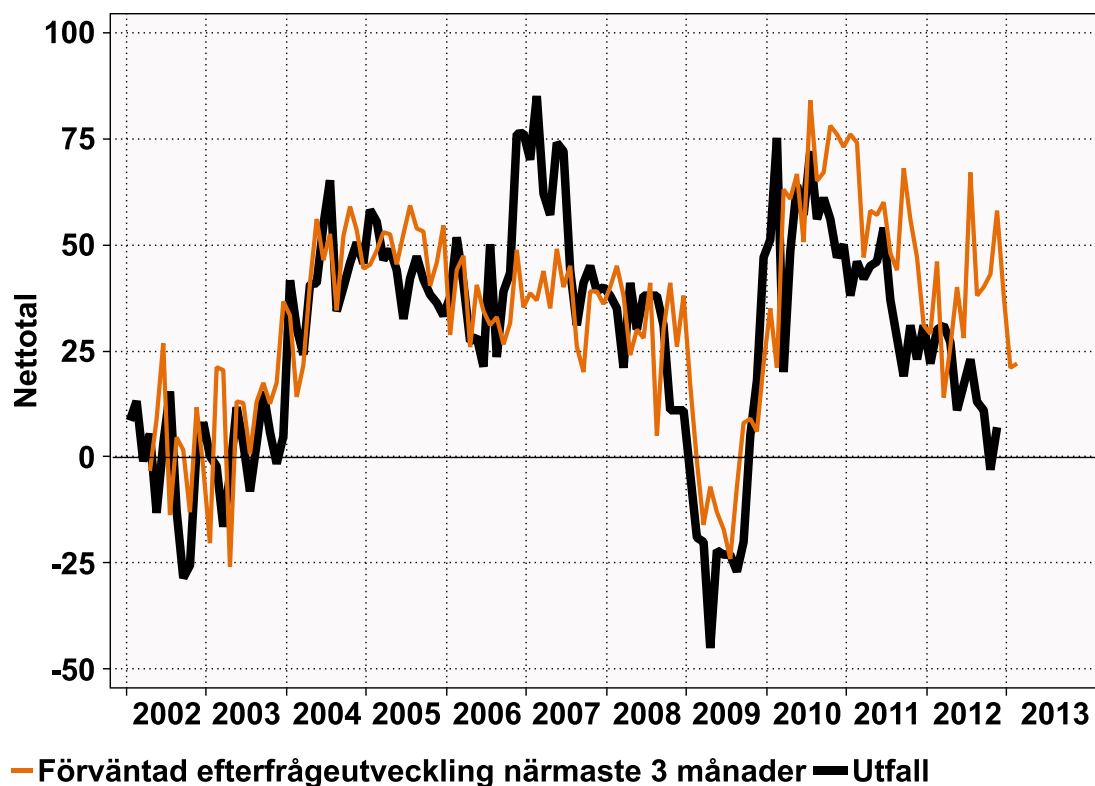
Källa: SCB, tjänsteproduktionsindex, 5 december 2012.

Innan sommaren var det främst datakonsulter samt bemanningsföretag som var de mest optimistiska företagen inom tjänstesektorn vad gäller efterfrågan det närmaste kvartalet och även närmaste halvåret. Företagen inom dessa branscher ser nu ut att ha överraskats av en snabb omsvängning till klart svagare efterfrågan efter sommaren.

Efterfrågan på **datakonsulternas** tjänster har utvecklats betydligt sämre än väntat under större delen av 2012, se diagram 5. För dem har produktionen efter sommaren svängt snabbt nedåt. Branschen hade en stark tillväxt under första halvåret, på cirka 7 procent, men produktionen började falla i oktober, med cirka 7 procent jämfört med oktober förra året. Därmed har tillväxttakten hittills i år dragits ned till 5 procent.

Företagens optimism har ändå hållits uppe förvånansvärt länge, vilket möjligen kan förklaras av fortsatt relativt hög efterfrågan från offentlig sektor samt trenden mot ökad outsourcing av IT-tjänster i lågkonjunktur. Den utdragna lågkonjunkturen för industrin samt den allmänt svagare konjunkturen inom näringslivet, ser nu trots allt ut att få en negativ effekt på efterfrågan även för datakonsultbranschen.

Diagram 4: Efterfrågan för datakonsulter, programvaruproducenter o.d., netttotal

Källa: KI-barometern, Macrobond.

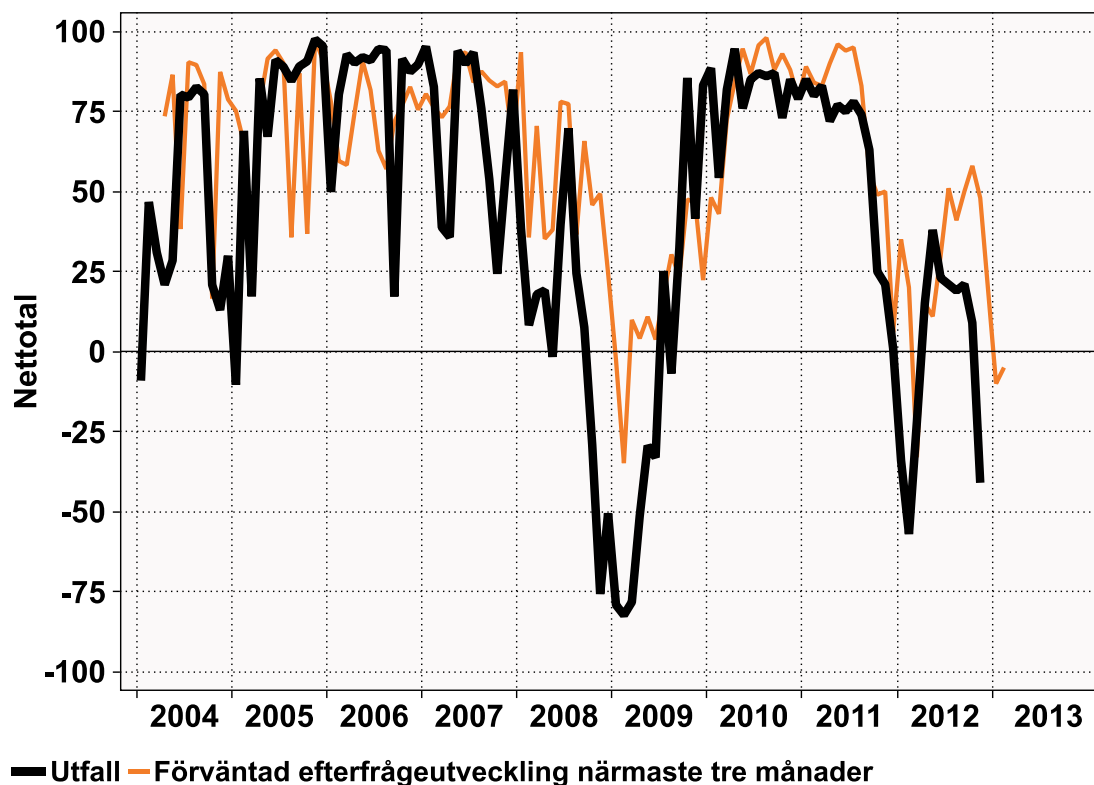
Att efterfrågan gradvis försämrats under 2012 märks även av att en allt större andel av företagen inom datakonsultbranschen har rapporterat att uppdragsvolymen i nuläget är för liten. I oktober ansåg hela två tredjedelar av företagen att uppdragsvolymen var för liten, en nästan lika stor andel som under krisåret 2009, då datakonsulternas produktion också minskade. En period med ökad andel företag som är missnöjda med uppdragsvolymen brukar få effekt på produktionstillväxten, om än med viss fördröjning.

Datakonsultföretagens optimism om det närmaste halvårets utveckling av efterfrågan har också minskat. Senast i oktober räknade knappt hälften av företagen med ökad efterfrågan sex månader framåt, till skillnad från 65 procent av företagen i juli. Samtidigt är det möjligt att datakonsulterna fortfarande är för optimistiska om efterfrågeutvecklingen.

Optimismen inom **bemanningsbranschen** har också minskat radikalt, efter att efterfrågan utvecklats klart svagare än väntat under tredje kvartalet, se diagram 5. Under de senaste tre månaderna minskade efterfrågan för nära 60 procent av företagen och ökade för knappt 20 procent. Nu räknar cirka en tredjedel av företagen med minskad

efterfrågan under de närmaste tre månaderna, vilket är en något större andel än dem som räknar med ökad efterfrågan, vilket ger ett negativt netttotal, se diagram 5.

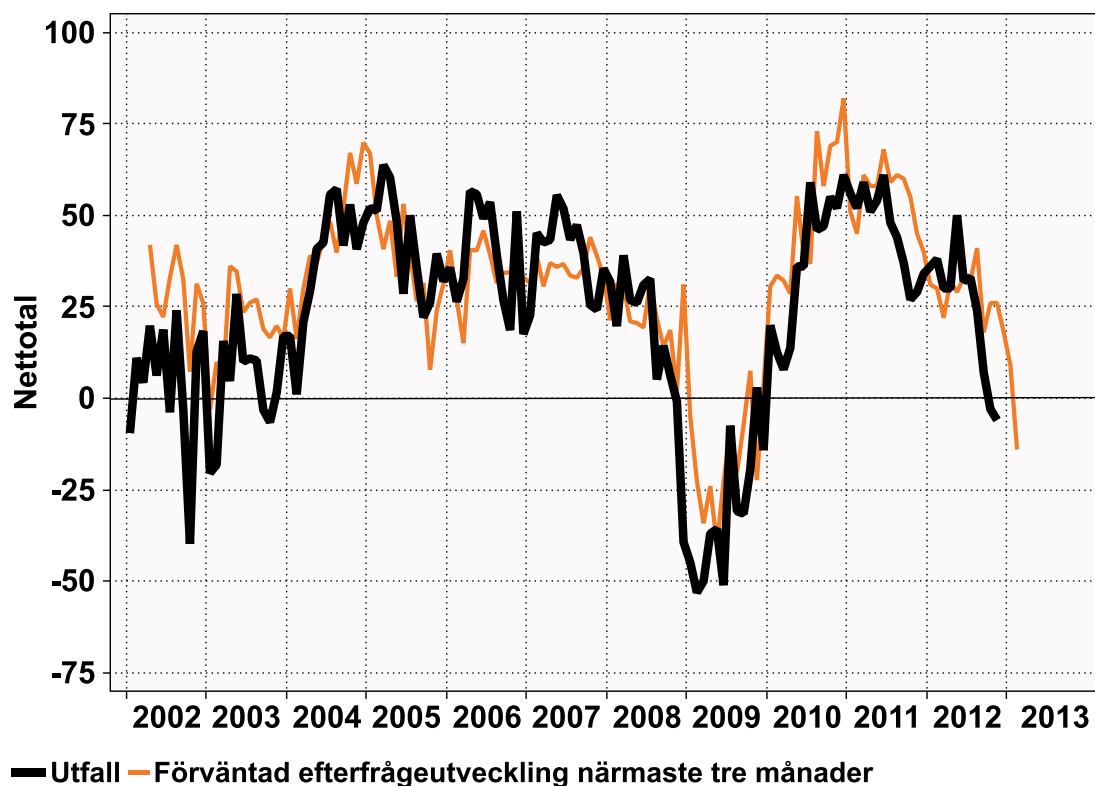
Diagram 5: Efterfrågan för bemannings- och arbetsförmedlingsföretag, netttotal

Källa: KI-barometern, Macrobond.

En del av tjänstesektorn som också visat motståndskraft mot konjunkturedgången är **teknikkonsulter och arkitekter**. Dessa branscher ligger normalt sent i konjunkturcykeln, och först under tredje kvartalet i år märks en försämring i efterfrågan för arkitekter och tekniska konsulter. För första gången sedan 2009 pekar KI-barometern nu på fallande efterfrågan för branschen, se diagram 6. Med andra ord är andelen företag som räknar med minskad efterfrågan under de närmaste månaderna större än andelen som räknar med ökad efterfrågan.

Diagram 6: Efterfrågan för teknikkonsulter och arkitekter, netttotal

Källa: KI-barometern, Macrobond.

Notera att teknikkonsulternas och arkitekternas förväntningar normalt legat nära utfallet, men att företagen brukar överskatta utvecklingen något då efterfrågan vänder snabbt och kraftigt nedåt, som exempelvis i slutet av 2008. Även under den senaste tiden verkar företagen ha blivit överraskade av en snabb försämring av efterfrågan, då de förväntat sig en klart bättre utveckling än vad som blivit fallet.

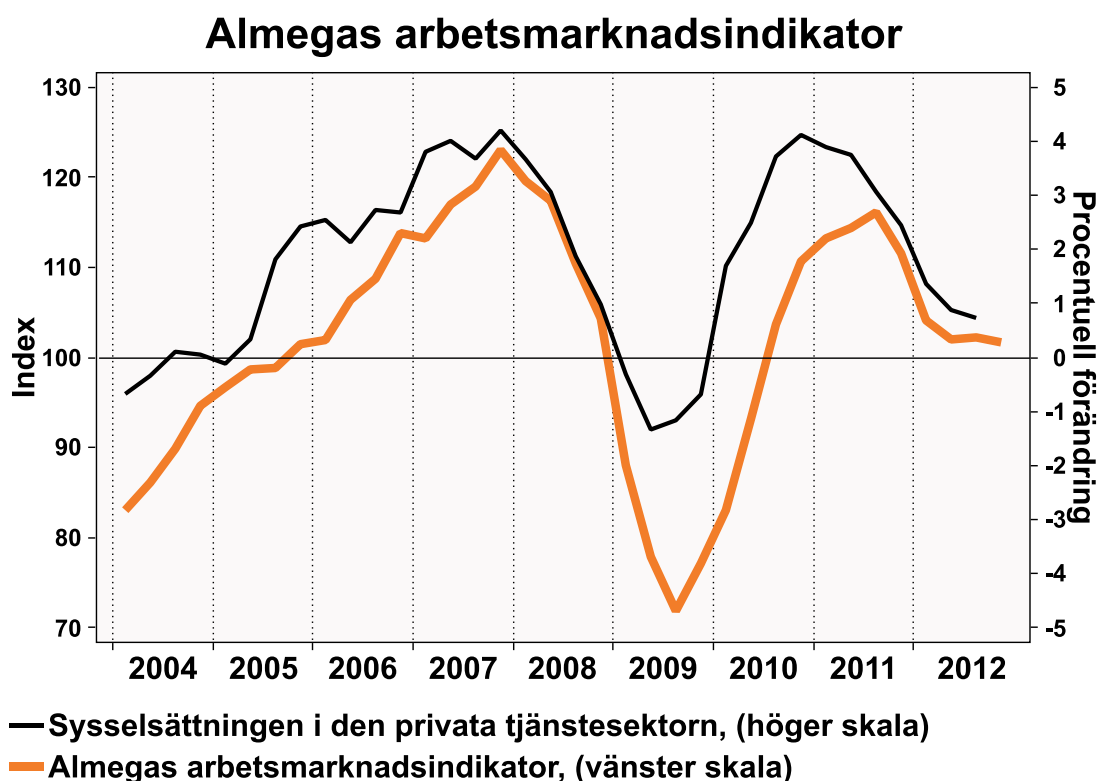
Företagen inom branschen ser nu ut att anpassa sina förväntningar nedåt för att hamna närmare den faktiska utvecklingen av efterfrågan. Företagens förväntningar om det närmaste halvårets utveckling är också nedskruvade, särskilt bland arkitekter. Endast omkring en tredjedel av företagen inom hela branschen teknikkonsulter och arkitekter räknar med ökad efterfrågan under det närmaste halvåret, men framför allt är det en större andel än tidigare, nu 20 procent, som räknar med minskad efterfrågan.

3 Nära nolltillväxt för jobben i tjänstesektorn

Almeas *arbetsmarknadsindikator* visar att jobbtillväxten i den privata tjänstesektorn kan väntas öka marginellt under fjärde kvartalet. Under tredje kvartalet i år ökade sysselsättningen med 0,8 procent, vilket motsvarar en ökning med 16 000 fler sysselsatta jämfört med tredje kvartalet 2011⁷. Under helåret 2011 ökade sysselsättningen i tjänstesektorn med 3,3 procent, alltså med 68 000 fler sysselsatta personer.

Arbetsmarknadsindikatorn bygger på uppgifter om företagens anställningsplaner och brist på arbetskraft. För denna indikator anger värdet 100 genomsnittet för hela den observerade period som indikatorn täcker (startåret är 2003). Indikatorn ligger för fjärde kvartalet i år på indexvärdet 101,7, alltså nära det historiska genomsnittet. Jämfört med förra året har det skett en markant inbromsning, se diagram 7.

Diagram 7: Arbetsmarknadsindikatorn och den faktiska sysselsättningstillväxten i den privata tjänstesektorn, förändring jämfört med motsvarande kvartal föregående år

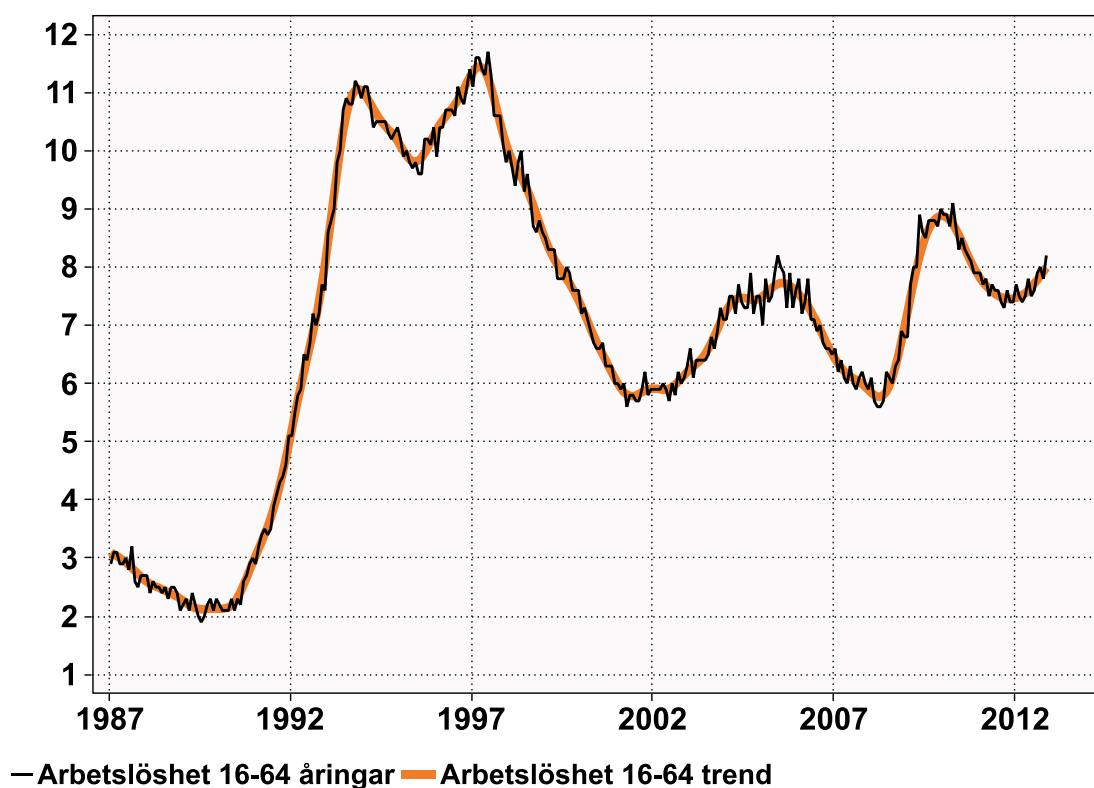

Källa: Almega, KI-barometern, SCB, Macrobond.

⁷ Enligt utfallet från nationalräkenskaperna, 29 november 2012.

Almega räknade i sin senaste prognos för svensk ekonomi i oktober med att den totala arbetslösheten i år ökar till i genomsnitt 7,7 procent, från förra årets siffra på 7,5 procent. Till och med november i år uppgår arbetslösheten i åldrarna 16-64 år till i genomsnitt 7,7 procent av arbetskraften säsongrensad, enligt SCB:s arbetskraftsundersökning, se diagram 8. Trenden för arbetslösheten har varit uppåtgående från början av 2012. I november låg arbetslösheten på 8,2 procent, säsongrensad, för åldrarna 16-64 år.

Diagram 8: Andel arbetslösa i procent av arbetskraften till och med oktober 2012, säsongrensad samt trend

Källa: SCB (AKU).

Den totala sysselsättningen inom den privata tjänstesektorn uppgick förra året till 2,1 miljoner⁸. Under 2011 översteg sysselsättningen inom den privata tjänstesektorn högkonjunkturåret 2007 med 157 000 fler sysselsatta.

Under tredje kvartalet i år ökade sysselsättningen svagt inom i stort sett samtliga tjänstebranscher. Största bidraget kom från företagstjänster totalt sett, som ökade med cirka 5 000 fler sysselsatta, men flera branscher som ingår i företagstjänster, såsom

⁸ Sveriges totala sysselsättning uppgick 2011 till 4,6 miljoner sysselsatta personer.

reklam och marknadsundersökning, uthyrning, arbetsförmedling, resetjänster och andra stödtjänster, drog ned på personal.

Enligt KI-barometern var det främst datakonsultföretag som drog ned på personal efter sommaren i nära hälften av företagen. Även inom reklam- och marknadsundersökningsbyråer samt uthyrningsfirmor (ej personaluthyrning) drog företagen ned, men inte i en lika stor andel av företagen som inom datakonsultbranschen. Utvecklingen av antalet anställda i dessa branscher under tredje kvartalet blev klart sämre än väntat eftersom företagen så sent som i juli planerade för personalökningar under tredje kvartalet. Med undantag för uthyrningsfirmorna, där 37 procent av företagen drog ned på personal under kvartalet, en dubbelt så stor andel än uthyrningsföretagen förväntat.

Hotell- och restaurangbranschen, som i början av året fick ett uppsving i samband med sänkningen av restaurangmomsen, gick tillbaka under tredje kvartalet med en minskning av sysselsättningen. Hittills i år har branschens sysselsättning ökat med omkring 2 000 personer, enligt nationalräkenskaperna.

Flertalet företagstjänstbranscher behövde emellertid under tredje kvartalet öka antalet anställda. Efterfrågan på deras tjänster har hållits uppe relativt länge, exempelvis för tekniska konsulter, men sedan oktober märks en försämring även för dem och fler företagstjänstbranscher. Exempelvis har efterfrågan svängt ned även för bemanningsföretag och arbetsförmedling (se sid. 10-11), som nu planerar för neddragningar under fjärde kvartalet.

Företagstjänster har under de senaste åren bidragit till jobbtillväxten mest av alla delar av tjänstesektorn, med hela 55 000 fler sysselsatta jämfört med 2007, året innan finanskrisen bröt ut. Inbromsningen i efterfrågan, produktionen och jobbtillväxten inom företagstjänster i år, är därför oroande. Almega räknar med att företagstjänster i stället kommer att dra ned sysselsättningen, och att sysselsättningen i hela den privata tjänstesektorn kommer att minska under nästa år. Tjänstesektorn kommer alltså under nästa år inte vara den jobbmotor som den varit under lång tid.

Datakonsultbranschen – brist på kompetenser hämmar sysselsättningstillväxten i Sverige

Det är inte enbart den svagare konjunkturen som nu håller tillbaka jobbtillväxten i tjänstesektorn, utan även bristen på arbetskraft med de kompetenser som företagen behöver för att kunna öka sin tjänsteproduktion. Ett typexempel är datakonsultbranschen, som är en av de branscher som haft stora svårigheter att hitta tillräckligt med rätt kompetens på den svenska arbetsmarknaden.

Datakonsultbranschen har vuxit under det senaste decenniet med drygt 18 000 anställda⁹. För att möta efterfrågan har företagen behövt öka antalet anställda, men under de senaste åren har de alltså fått allt svårare att hitta tillräckligt med högkvalificerad arbetskraft med särskild kompetens på den svenska arbetsmarknaden. Andelen högutbildad arbetskraft inom datakonsultbranschen, med minst treårig högskoleutbildning, har ökat kraftigt; från cirka 30 procent i början av 1990-talet till cirka 44 procent år 2010. Genomsnittet för tjänstesektorn totalt uppgick till drygt 27 procent år 2010¹⁰.

IT-branschens ökade efterfrågan på högutbildad arbetskraft har inte matchats med tillräckligt utbud på arbetsmarknaden. Det har resulterat i att alltför många företag inom branschen rapporterat ökad brist på personal under den senaste konjunkturuppgången 2010-2011. Under första halvåret 2011 hade omkring 80 procent av datakonsulterna brist på personal. Under 2011 minskade emellertid sysselsättningen inom branschen i Sverige (enligt SCB:s nationalräkenskaper), trots att företagen alltså hade behov av att anställa mer personal. Bristen i Sverige på den högkvalificerade arbetskraft branschen söker medför att företagen i stället söker arbetskraft utomlands för att kunna öka produktionen och möta ökad efterfrågan. Företagen har också lockat utländsk arbetskraft till sin verksamhet i Sverige för att lösa en del av flaskhalsarna.

Ökad rekrytering och produktion utomlands beror dessutom på relativt lägre kostnader utomlands för de kompetenser som företagen behöver, samt på stark prispress i samband med internationellt konkurrenstryck. Under senare år har det blivit en tilltagande trend att lägga ut IT-tjänster, s.k. offshore, till Indien, Kina och Östeuropa.

IT&Telekomföretagen har i egna enkätundersökningar bland sina medlemsföretag fått fram vilken typ av kompetens som företagen främst har brist på. Under senare år har det varit brist på personal inom samtliga kompetenser. Störst har bristen varit på produkt- eller systemutvecklare, men det är också brist på affärsutvecklare, IT-arkitekter, projektledare samt tekniskspecialister.

För att ändå kunna möta efterfrågan har företagen alltså i allt högre grad försökt lösa arbetskraftsbristen i Sverige med ökad outsourcing av produktion till utlandet. Det har exempelvis återspeglats av att bristen på arbetskraft gradvis minskat inom

⁹ Enligt SCB:s kortperiodiska sysselsättningsstatistik.

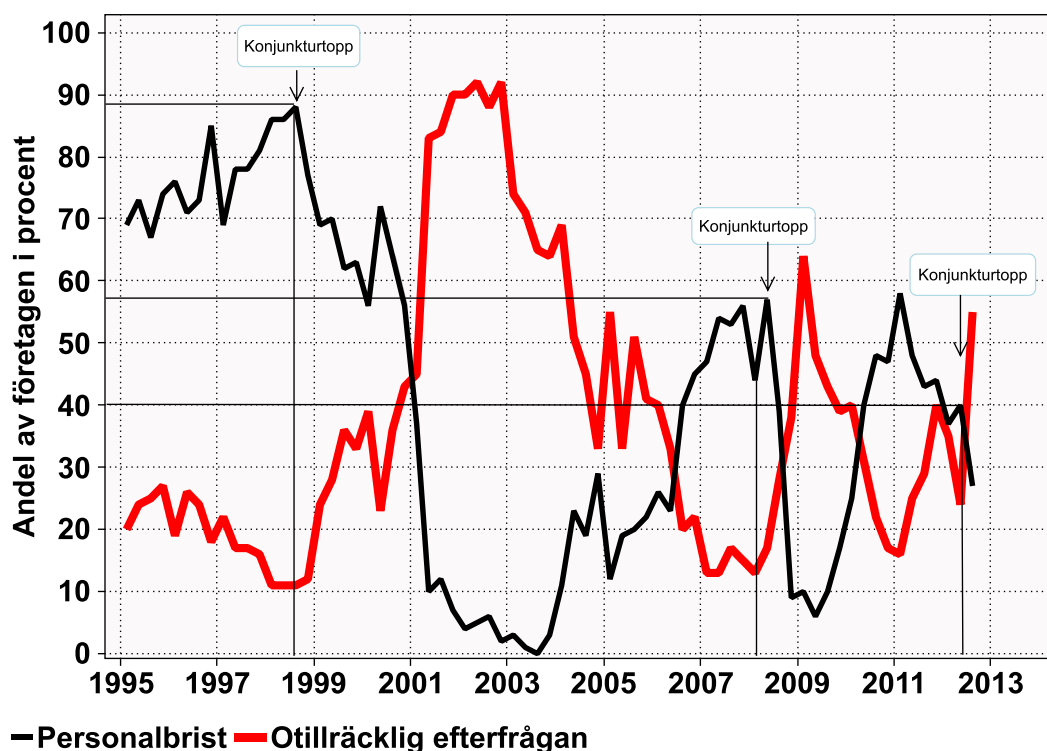
¹⁰ Uppgifter från SCB (RAMS). Se Almegas konjunkturrapport, 25 april 2012.

datakonsultföretagen sedan andra halvåret 2011, trots fortsatt stigande efterfrågan på deras tjänster. Under tredje kvartalet i år hade endast knappt en tredjedel av företagen brist på personal, att jämföra med 80 procent för drygt ett år sedan.

Att företagen under det senaste decenniet arbetat med att lösa bristen på arbetskraft i Sverige avspeglas också i att en betydligt större andel av datakonsulterna rapporterade brist på arbetskraft som främsta hindret för verksamheten under högkonjunkturen i slutet av 1990-talet, jämfört med under de senaste högkonjunkturerna, se diagram 9. Under toppen av högkonjunkturen i slutet på 1990-talet rapporterade nära 90 procent av företagen att brist på arbetskraft var den främsta faktorn som höll tillbaka verksamheten, medan motsvarande andel andra kvartalet i år var mindre än hälften så stor, det vill säga 40 procent, trots att efterfrågan då var stark.

Datakonsultföretagen drog ned på antalet anställda i september i år, vilket sannolikt hör samman med den svagare efterfrågan, men kan alltså även bero på fortsatt outsourcing till utlandet. Nära hälften av företagen drog ned på personal under tredje kvartalet i år, enligt KI-barometern. Under fjärde kvartalet väntas ungefär oförändrad personalstyrka, men det är möjligt att företagen åter är för optimistiska om utvecklingen. Sedan 2011 har datakonsultföretagen överskattat utvecklingen av antalet anställda.

Diagram 9: Främsta hindret för företagens verksamhet: Brist på personal respektive otillräcklig efterfrågan, datakonsulter o.d., andel av företagen i procent

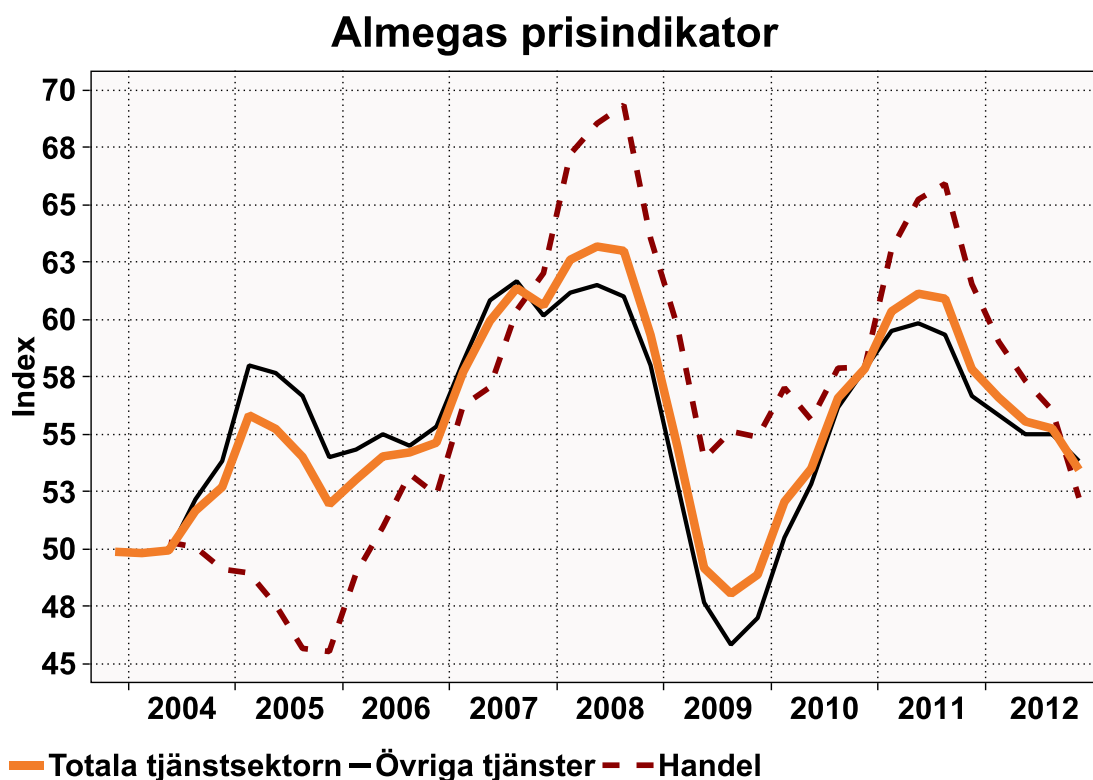
Källa: KI-barometern, Macrobond.

4 Kraftigt minskad prisökningstakt

AlmeGas prisindikator¹¹ pekar på en markant inbromsning av företagens prishöjningar. Priserna väntas stiga även under fjärde kvartalet, men i en betydligt lägre takt än under början av året. Prisindikatorn ligger nu på 53,5 – vilket inte är jättelångt ifrån 50, den punkt där priserna är ungefär oförändrade. Om prisindikatorn faller under 50-strecket indikerar det fallande priser.

För första gången sedan 2007 är det inte främst handeln som håller upp prisnivån inom tjänstesektorn. Inom handeln väntas en kraftig avmattning av prisökningarna under fjärde kvartalet och prisindikatorn pekar nu istället på att det är de övriga privata tjänstenäringarna som håller upp prisnivån i högre grad än handeln. Totalt sett mattas prisökningarna ändå av inom hela den privata tjänstesektorn, se diagram 10.

Diagram 10: Tjänsteföretagens förväntade prisförändringar fjärde kvartalet 2012

Källa: KI-barometern, AlmeGa, KI-barometern.

¹¹ Prisindikatorn visar förändringar mellan innevarande och kommande kvartal, det vill säga den är inget mått på prisnivån utan visar om priserna väntas öka, minska eller vara oförändrade. Är index över 50 indikerar det en ökning av priserna och under 50 innebär en nedgång. Ett indexvärde på 50 innebär ungefär oförändrade priser, alltså att andelen som planerar höja priserna är lika stor som andelen som planerar prissänkningar, eller att samtliga angett oförändrade priser.

Inom de privata tjänstenäringarna har företagen fortsatt att överskatta möjligheten att höja priserna. 15 procent av företagen hade förväntat sig genomföra höjningar under tredje kvartalet medan enbart 10 procent gjorde det. Inom handeln var det däremot en något större andel än väntat som genomförde prishöjningar, 18 procent jämfört med förväntade 12 procent. Samtidigt var det nästan en dubbelt så stor andel som sänkte sina priser under tredje kvartalet jämfört med hur många som förväntat sig det; 15 procent jämfört med förväntade 9 procent. Detta pekar på att det är stora skillnader mellan olika branscher. Siffrorna tyder ändå sammantaget på en svagare prisutveckling än väntat även inom handeln.

Inom handeln är det framförallt partihandel för maskiner och utrustning samt butiker för heminredningsartiklar som sänkt sina priser. Partihandel för livsmedel samt jordbruksråvaror är de branscher där störst andel företag höjt sina priser. Inom övriga privata tjänstenäringar är det främst företag inom juridiska och ekonomiska konsultbyråer samt datakonsulter och programvaruproducenter som sänkt sina priser, medan företag som höjt sina priser huvudsakligen återfinns bland researrangörer och resebyråer. Under november månad minskade dock andelen som höjt sina priser inom den senare branschen.

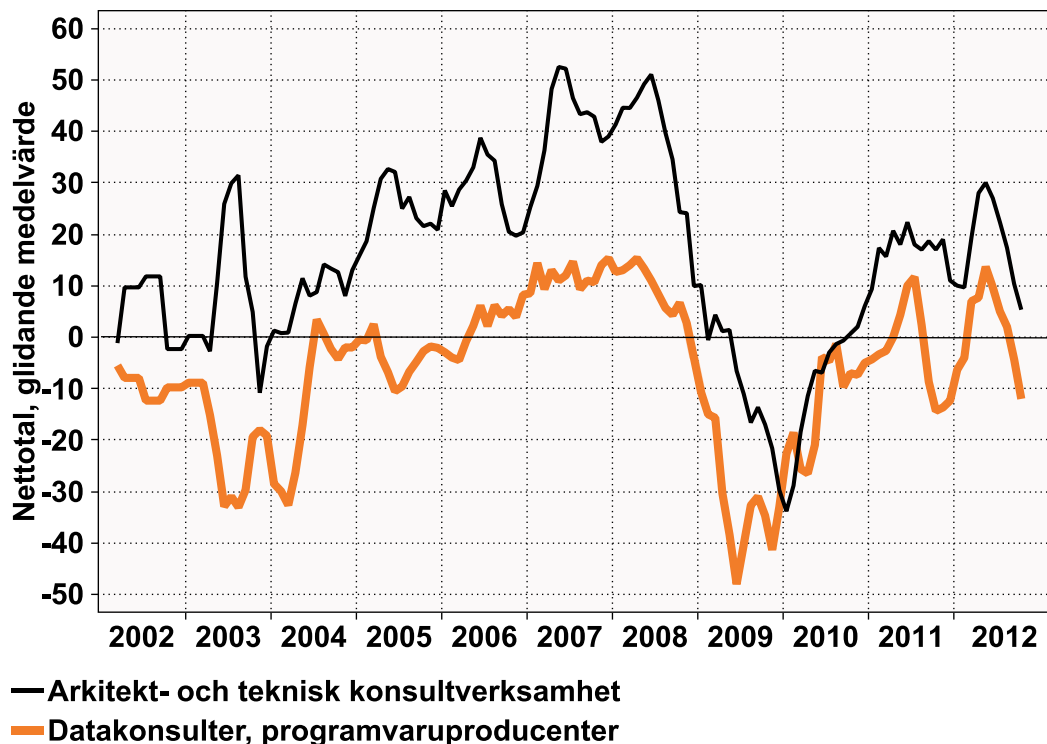
SCB:s tjänsteprisindex (TPI) sjönk med 0,4 procent från andra till tredje kvartalet 2012. Till den nedgången bidrog främst prissänkningar inom transport- och magasineringstjänster, informations- och kommunikationstjänster samt reklamtjänster, med 0,2 procentenheter vardera. Nedgången motverkades av en uppgång inom hotell- och restaurangtjänster samt fastighetstjänster.

Sedan tredje kvartalet 2011 har TPI ökat med 1,6 procent. Till ökningen från tredje kvartalet förra året har framförallt prisökningar inom fastighetstjänster samt tjänster inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik bidragit.

Endast fem procent av datakonsulterna och programvaruproducenterna genomförde under tredje kvartalet i år prishöjningar, att jämföra med att hela 28 procent hade förväntat sig göra det. Däremot sänkte nära en tredjedel av företagen priserna under tredje kvartalet, vilket sammantaget alltså tyder på att priserna föll under kvartalet. Även arkitekter och tekniska konsulter hade överskattat prisutvecklingen, då endast 11 procent av dessa företag genomförde prishöjningar under tredje kvartalet jämfört med förväntade 34 procent, se diagram 11. Denna utveckling hör sannolikt, åtminstone delvis, samman med den omsvängning mot svagare efterfrågan som båda branscherna mött under tredje kvartalet, se vidare sid. 8-10. För övrigt håller även fortsatt högt konkurrenstryck priserna nere.

SCB:s tjänsteprisindex (TPI) visar att priserna för dataprogrammering och datakonsulttjänster sjönk under tredje kvartalet, med 0,5 procent jämfört med andra kvartalet i år. Jämfört med tredje kvartalet förra året är priserna i princip oförändrade. Prisläget var redan då mycket pressat.

Diagram 11: Försäljningspriserna, utfall, netttotal, glidande medelvärde, 2002 – oktober 2012

Källa: KI-barometern, Macrobond.

Städbranschen upplever också en ökande prispress. Deras kostnader har de senaste tre åren ökat mer än vad de kunnat höja sina priser¹². SCB:s tjänsteprisindex för rengöring och lokalvård sjönk med 0,3 procent från andra till tredje kvartalet i år, vilket stärker bilden av den ökade prispressen inom branschen.

Inflationstakten, det vill säga förändringen i KPI under de senaste tolv månaderna, var minus 0,1 procent i november – vilket är en nedgång jämfört med föregående månad då den låg på 0,4 procent. Till nedgången bidrog lägre räntekostnader för boende med 0,7 procentenheter. Lägre priser på el och hemelektronik bidrog vardera nedåt med 0,3 procentenheter. Nedgången motverkades bland annat av högre priser på livsmedel och tobak, vilka bidrog uppåt med 0,3 respektive 0,2 procentenheter.

Som Almega påpekat tidigare har räntehöjningarnas uppdragande effekt på KPI nu fallit bort. Räntornas uppdragande effekt på KPI har minskat sedan januari i år, i takt med att årets räntenivåer för bolån närmat sig de som rådde förra året, och nu ligger de alltså på en lägre nivå jämfört med samma period 2011 – vilket gör att räntekostnaderna för egna hem nu istället har en neddragande effekt på KPI. Inflationstakten enligt KPIF (KPI

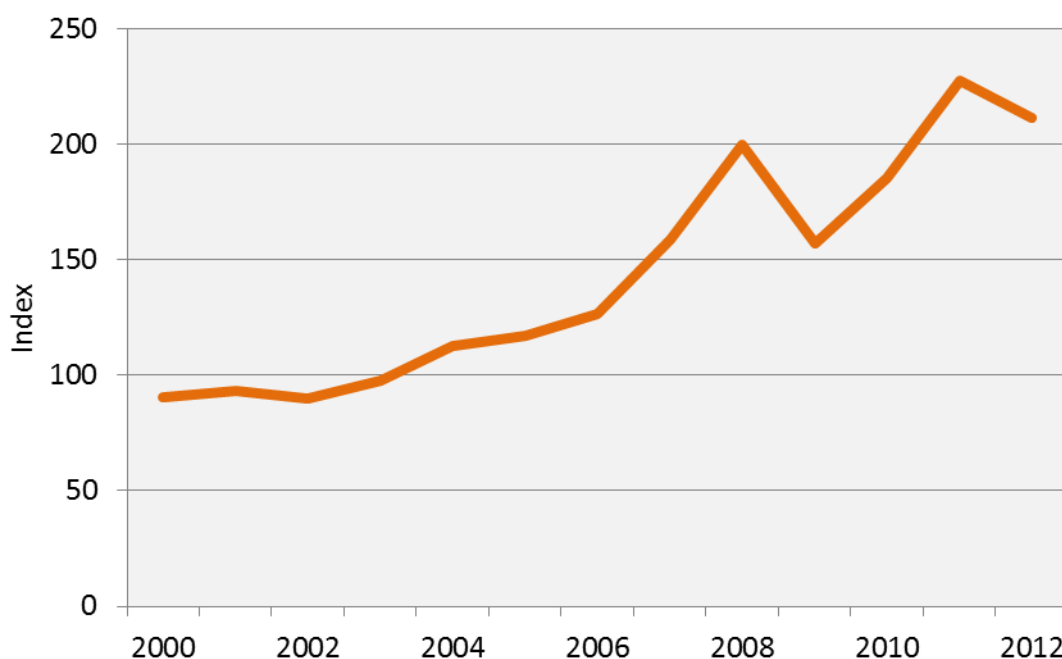
¹² Almega Serviceentreprenörerna, branschrapport augusti 2012, sid. 22.

med fast ränta) är således högre än enligt KPI. KPIF låg i november på en årstakt på 0,8 procent.

Ökningen av livsmedelspriserna hänger delvis samman med den extrema torka som rått de senaste åren i bland annat USA, Ryssland och Ukraina. De misslyckade skördarna driver upp spannmålspriserna och påverkar även priset på kött, eftersom en stor del av spannmålsproduktionen används till djurfoder. FAO:s (FN-organisationen *Food and Agriculture Organisation*) matprisindex har sedan 2009 stigit med 15 procent (och sedan år 2000 med mer än 130 procent), se diagram 12¹³.

Från oktober till november sjönk KPI med 0,2 procent. Till den nedgången bidrog lägre räntekostnader, lägre drivmedelspriser, sänkta priser på utrikes flygresor och flygcharter med vardera 0,1 procentenhet.

Diagram 12: Matprisindex, 2000-2012

Källa: FAO, *Food and Agriculture Organisation of the United Nations*.

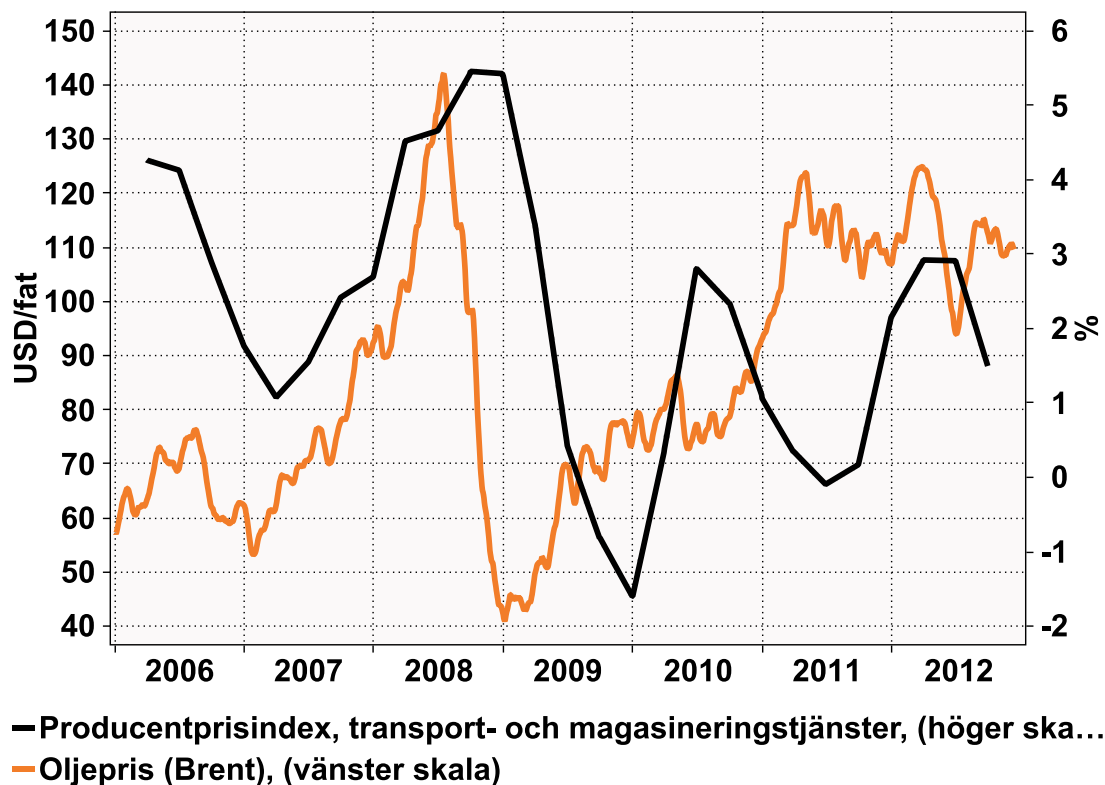
Oljeprisutvecklingen har påverkan på priser inom många olika områden, till exempel transportbranschen, resebranschen samt kostnader för uppvärmning. Det har varit stora

¹³ FAO Food Price Index, www.fao.org, visar den månatliga prisökningen för en varukorg bestående av spannmål, kött, mjölk, olja och socker. Varukorgen består av fem olika prisindex vilka är vägda efter respektives varugrups genomsnittliga exportmarknadsandel 2002-2004. Totalt inkluderas 55 olika råvarupriser i indexet.

svängningar av oljepriset under sommaren och hösten. Brentoljan¹⁴ var i juni nere på 90 dollar fatet och i slutet av augusti var den uppe på 118 dollar. I mitten av december låg priset på cirka 108 dollar fatet. Oljepriset påverkas av den svaga konjunkturen i omvärlden (pressar ner priset) samt den osäkra geopolitiska utvecklingen i Mellanöstern (pressar upp priset). I oktober sjönk den globala oljekonsumtionen. Mest minskade konsumtionen i Europa, men även i Kina avtog den.

Priserna på transport- och magasineringstjänster ökade enligt SCB:s tjänsteprisindex med 1,5 procent tredje kvartalet i år jämfört med samma period förra året, men minskade med 0,9 procent från andra till tredje kvartalet, se diagram 13.

Diagram 13: Råoljepris samt producentprisindex för transport- och magasineringstjänster 2005-2012, rullande medelvärde 12 månader

Källa: Macrobond

¹⁴ Brentolja är den råolja som utvinns ur Nordsjön.

ALMEGA

Banar väg för tjänsteföretagen